

LES MÀSCARES DE SÁNDOR MÁRAI

Un text que està més relacionat amb les novel·les trencadores dels anys vint que no amb el classicisme de la novel·la del XIX, més a prop de Joyce o Proust que no de Stendhal o Henry James: res està clar en aquesta trobada que també serà l'última...

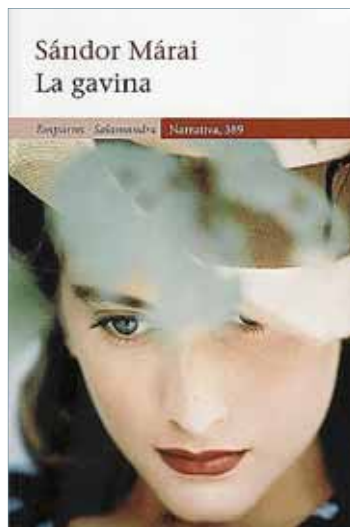

Text: **Melcior Comes**
melciorcomes@hotmail.com

Sándor Márai va ser un dels escriptors hongaresos més llegits i traduïts de la primera meitat del segle XX. El destí de la seva literatura i el del seu país estan lligats d'una manera tràgica: Márai representava, tant ell com les seves novel·les, tot aquell món burgès –esplendorós i il·lustrat– que les dictadures negres i roges havien d'esborrar fins al final del la Guerra Freda. Quan s'enfonsà definitivament el totalitarisme soviètic, ja era massa tard: Márai s'havia suïcidat als Estats Units, a Califòrnia, justament el mateix any (1989) en què començaven a obrir-se de nou a la llibertat els països de l'est. No ha estat fins a fa una dècada (a partir de la Fira de Frankfurt de

l'any 1993) que el seu nom ha estat recuperat per a la història de les lletres, reeditant –amb èxit aclaparador a tot Europa– els seus títols més significatius, alguns dels quals, com *L'última trobada* –traduït en castellà als anys trenta com *A la luz de los candlabros*–, han arribat a vendre, a tot l'estat espanyol, més de cent mil exemplars en els últims anys.

Márai ha merescut l'edició de molts dels seus llibres –nou, i amb aquest ja en són deu– a la nostra llengua. Sembla que encara queden algunes novel·les per publicar, a més d'alguns dietaris i obres de teatre –i les seves extraordinàries *Memòries d'un burgès*–, però és ben segur que de Sándor Márai ho acabarem gaudint tot en català. A *La gavina* els lectors hi trobaran tot allò que ja s'hauran acostumat a reconèixer en aquest autor: unitat d'espai (sempre Budapest), unitat de temps (una nit, sempre una nit), i unitat d'acció (un triangle amorós i terrible en temps convulsos), les tres unitats que els comentaristes italians van voler atribuir a

Un alt funcionari que acaba de signar un paper decisiu per al seu país rep la visita d'una estrangera fascinadora...

Aristòtil cap el segle XVI. Un alt funcionari que acaba de signar un paper decisiu per al seu país rep la visita d'una estrangera fascinadora...

ra, que s'assembla fantàsticament a la dona que ell va estimar i que va suïcidar-se anys enrere. A partir d'aquí, comença el miratge, l'evocació, el terbolí fantasmagòric on es fonen el record, l'al·legoria, el pensament i el desig. Tot és preciós i alhora fugisser en aquest relat que tampoc no explica cap gran aventura: els personatges parlen, evocuen, s'interroguen i vam embolicant un terreny en què s'esborra el temps i les individualitats queden transcendides en la fusió amb tota la Història: "Aquest «jo» no és cap personalitat absoluta, sinó quelcom col·lectiu, és quelcom que es repeteix, que sovint és duplicat, combinat i regenerat sense parar".

La singularitat del text passa per aquest esperit al·legòric; acabem gaudint de gairebé un poema en prosa que els traductors han sabut confegir en la nostra llengua amb encert (tot i que potser abusant un mica d'un lèxic amb un regust excessivament noucentista). Márai elabora un text que està més relacionat amb les

novel·les trencadores dels anys vint que no amb el classicisme de la novel·la del XIX, més a prop de Joyce o Proust que no de Stendhal o Henry James. Tanmateix potser és en això on els seus lectors puguin sentir-se decebuts: perquè res està clar en aquesta trobada que també serà l'última. La filosofia de Schopenhauer, com ja trobàvem a *L'amant de Bolzano*, s'hi percep arreu, i potser tota la novel·la no sigui sinó això: una llarga paràfrasi vagament dramàtica sobre aquesta concepció de l'home com encarnació d'una força que el supera, el fa viure i se l'emporta sense que ell hi tingui gaire que afegir. L'arribada dels totalitarismes i de la societat de masses és, segons Márai, l'encarnació d'aquesta voluntat cega que tot ho arrossega. Podem discutir aquesta tesi, però no l'excel·lència d'aquest text apassionant.

La Gavina
Sándor Márai / Traducció de Jordi Giné de Lasa i Imola Szabó

Editorial Empúries, Barcelona, 2011
160 Pàgs. / 16 €

ESCRITS DEL PAS DE FRONTERA

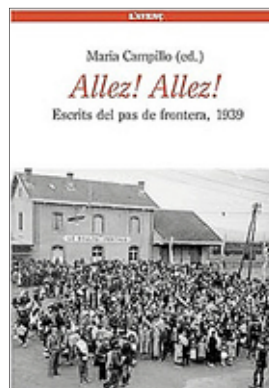
Text: **Maria Canelles**
mariacanellesrabal@gmail.com

"Eren sis-cents mil homes, sense comptar les criatures. També se'n va anar amb ells una munió de gent, enduent-se grans ramats d'ovelles i de vaques. Van coure la pasta que s'havien emportat i en van fer coques sense llevat; la pasta no havia fermentat, perquè els havien expulsat i no s'havien pogut entretenir ni a preparar-se provisions". Aquesta cita, encara que ho podria semblar d'entrada, no forma part de cap dels textos que es recullen a la miscel·lània *Allez! Allez!*, sinó que són uns versos antics, mítics, procedents de l'*Èxode* (13, 37-39). I és que les històries que apareixen narrades en primera persona en aquest conjunt de textos sobre el pas de frontera dibuixen un panorama tan desolador que sembla extret di-

rectament dels llibres bíblics. Milers de persones (460.000 entre gener i febrer de 1939) van creuar la frontera en condicions ínfimes, portant a coll les seves poques pertinences i sense que "la pasta hagués pogut fermentar". Fugien de la guerra, de la derrota, de la fam i de les repressions.

En aquest llibre, quaranta-una veus diferents narren les peripècies personals per travessar la frontera francesa. Hi trobem historiadors, periodistes, poetes, novel·listes, polítics, mares de família, soldats, metges i artistes plàstics que formen un mosaic d'històries que serveixen per dibuixar, com qui enllaça els punts numerats fins que en surt una figura, la tragèdia col·lectiva de l'exili. Un dels encerts de la tria dels textos d'aquest llibre és, per tant, el caràcter singular i individual i alhora plural i col·lectiu. D'aquesta manera, el lector es troba escenes que es repeteixen com un leitmotiv al llarg de gairebé tots els textos (el pa blanc francès en contraposició al pa negre

de la guerra, la fam, el fred, els crits d'*Allez! Allez!* dels gendarmes, la visió desoladora de béns abandonats al llarg dels camins, la salvació i la pèrdua al mateix temps en passar la ratlla, l'estranya sensació de seguir en un mateix país, Catalunya, però de saber-se refugiat i a recer la guerra, la ràbia i indignació pels bombardejos contra els civils que intenten fugir...). A més, els personatges secundaris (com Pompeu Fabra, Lluís Companys o Pere Bosch i Gimpera) que apareixen en molts dels textos també ajuden a donar una unitat al llibre, mèrit de la tria que ha fet l'editora. Maria Campillo ha escollit acuradament els relats concrets que narren el fet físic de travessar la línia que separa la guerra de la pau i, per tant, a través dels testimonis individuals, hom es pot figurar globalment la

tragèdia del pas de frontera.

Tots els textos es poden englobar dins l'etiqueta de la literatura memorialística: hi ha fragments de memòries, alguna entrevista, dietaris i algun text ficcional però de gran pes autobiogràfic. Crida

l'atenció que textos sense intenció artística ni creativa, escrits directament des de l'experiència, recullin trets tan significatius del que es denominaria després com a literatura concentracionària. Jaume Pla, pintor i gravador, es planteja si després de l'experiència del camp de concentració podrà tornar ser mai més un home considerat home (emulant, sense saber-ho, el famós títol de Primo Levi); Francesc Trabal, escriptor, expressa la sensació de responsabilitat de viure per poder sobreviure tot allò que deixa enrere i que ja no existirà mai més; o

Josep M. Poblet, periodista i polític, afirma que l'experiència de l'exili sembla l'expiació d'un pecat que no ha comès. Totes aquestes idees seran presents posteriorment en la literatura sorgida arrel de les experiències atroces dels camps de concentració i extermini. Per al lector és interessant poder detectar aquesta mena de tòpics literaris en textos previs.

Enmig de l'eclecticisme d'experiències narrades, per tant, tots aquests testimonis (encetats pels versos cèlebres de Pere Quart, gairebé com si fos un salm) mostren una tragèdia col·lectiva que pot arribar a tenir dimensions mítiques. En paraules de l'editora, el tema, en definitiva, d'aquest gran relat d'autoria múltiple sobre el primer escenari de l'exili és la narració d'una de les experiències més decisives que poden afectar la condició humana.

Allez! Allez! Escritos del pas de frontera, 1939
Maria Campillo (Ed.)

L'Avenç, Barcelona, 2010
328 Pàgs. / 21 €